

TBR 2011/58

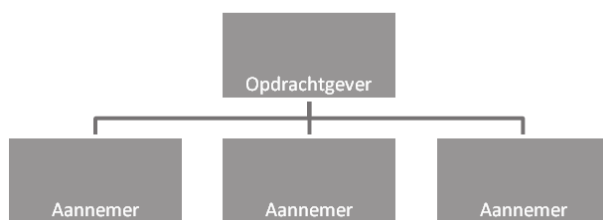
Het belang van coördinatie bij nevenaanneming

Een aantal specifieke problemen met betrekking tot de coördinatieovereenkomst en een pleidooi voor multilaterale communicatie

Mr. dr. S. van Gulijk en mr. L.H. Muller¹

1. Coördinatie als spil bij nevenaanneming

Door opdrachtgevers worden steeds vaker bouwprojecten in de markt gezet waarbij gebruik gemaakt wordt van de figuur van nevenaanneming. Nevenaanneming houdt kort gezegd in dat een opdrachtgever een bouwproject in meerdere onderdelen verdeelt en voor elk van die onderdelen een aparte aannemingsovereenkomst met een aannemer sluit. Bij het werk zijn minimaal twee aannemers betrokken die ieder een deel van het werk tot stand brengen. De verschillende aannemers worden ten opzichte van elkaar nevenaannemers genoemd (zie figuur 1).²

Figuur 1

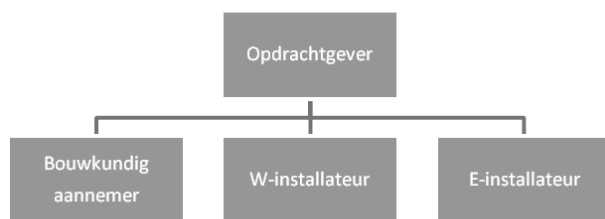
Een voordeel van nevenaanneming is dat de uitvoering van het werk door nevenaannemers voor

de opdrachtgever een financieel voordeel kan opleveren.³ Wanneer een opdrachtgever de uitvoering van een bouwproject in zijn totaliteit opdraagt aan een hoofdaannemer die voor bepaalde onderdelen onderaannemers inschakelt, zijn in de prijs voor het gehele werk de vergoedingen begrepen die de hoofdaannemer aan die onderaannemers verschuldigd is, verhoogd met een opslag voor algemene kosten, winst en risico ten behoeve van de hoofdaannemer.⁴ Door de figuur nevenaanneming toe te passen worden deze kosten, die vaak aanzienlijk zijn, omzeild. In de huidige markt is dit voor opdrachtgevers een belangrijke overweging om een bouwproject onder nevenaanneming te laten uitvoeren. Een ander voordeel van nevenaanneming, is dat het de opdrachtgever een sterke greep verschaft op het verloop van het realiseringsproces.⁵ Doordat bij nevenaanneming de opdrachtgever met iedere nevenaannemer in een rechtstreekse, contractuele relatie staat - en dus niet zoals bij onderaanneming afhankelijk is van de hoofdaannemer als tussenpersoon - zijn de lijnen kort en kan de opdrachtgever gemakkelijk invloed uitoefenen op de uitvoering van de werkzaamheden.⁶

Een in de praktijk veel voorkomende vorm van nevenaanneming is de situatie dat een opdrachtgever voor een project een aannemingsovereenkomst sluit met een bouwkundig aannemer voor het bouwkundige werk, met een werktuigbouwkundige

1 Stéphanie van Gulijk is als Universitair Docent verbonden aan het Tilburg Institute for the Interdisciplinary Study of Contract Law and Conflict Systems (TISCO) bij de Universiteit van Tilburg, Lenneke Muller is als advocaat bouwrecht werkzaam bij Poelmann van den Broek Advocaten te Nijmegen. Auteurs bedanken prof. mr. M.A.M.C. van den Berg voor zijn opmerkingen bij een eerdere versie van dit artikel.
 2 Asser-Van den Berg, 2007, nr. 216 e.v.
 3 Zie onder andere Asser-Van den Berg 2007, nr. 217 en het voorwoord op de VGBouw Model Uitvoeringscoördinatieovereenkomst 1999.
 4 Zie Asser-Van den Berg, 2007, nr. 217.
 5 Asser-Van den Berg, 2007, nr. 217.
 6 Ondanks deze aanzienlijke voordelen heeft VGBouw reeds in 1999 aangegeven dat zij de situatie waarin de opdrachtgever aan één aannemer de opdracht geeft voor de realisatie van het totale bouwproject (de hoofdaannemingsfiguur) verkiest boven de figuur van nevenaanneming. VGBouw meende dat die hoofdaannemingsfiguur de beste waarborgen biedt voor

installateur (hierna te noemen: ‘de W-installateur’) voor het werktuigbouwkundige werk en met een elektrotechnisch installateur (hierna te noemen: ‘de E-installateur’) voor het elektrotechnische werk (zie figuur 2).

Figuur 2

Doordat de opdrachtgever met iedere nevenaannemer een afzonderlijke aannemingsovereenkomst sluit, bestaat tussen de verschillende nevenaannemers onderling in beginsel geen contractuele relatie. De verschillende werkzaamheden van de nevenaannemers hangen doorgaans echter wel nauw met elkaar samen. Vaak is het zo dat het werk van de ene nevenaannemer voortbouwt op het werk van de andere nevenaannemer, de W-installateur brengt bijvoorbeeld zijn leidingen aan op de vloer van de bouwkundig aannemer en deze brengt op zijn beurt weer een afwerkvloer aan over de leidingen van de W-installateur.⁷ Het is dus van groot belang dat de werkzaamheden van de verschillende nevenaannemers zowel qua tijd en plaats als in bouwtechnische zin onderling op elkaar afgestemd zijn, gecoördineerd worden. Deze coördinatie kan door de opdrachtgever zelf ter hand worden genomen, maar hij kan hiervoor ook een derde inschakelen.⁸

In dit artikel wordt specifiek ingegaan op de veel voorkomende situatie dat een opdrachtgever de uitvoeringscoördinatie opdraagt aan één van de nevenaannemers. Wanneer de werkzaamheden van de nevenaannemers onderling niet goed gecoördineerd zijn, kan dit leiden tot allerlei discussie tussen de opdrachtgever en de nevenaannemers over bijvoorbeeld vertragingen in het werk, gebreken in het werk, etc. Een voorbeeld ter illustratie:

Een bouwkundig aannemer moet sparingen maken ten behoeve van het werk van de W-installateur. De bouwkundig aannemer heeft de sparingen niet gereed op het moment dat de W-installateur gepland had om aan te vangen met zijn werkzaamheden. De W-installateur verschijnt met zijn medewerkers en onderaannemers ter plaatse en kan

niet aanvangen met zijn werkzaamheden. De W-installateur lijdt hierdoor vermogensschade waarvoor hij de opdrachtgever van het bouwproject aansprakelijk stelt. Tevens maakt de W-installateur aanspraak op bouwtijdverlenging. Naast deze vordering van de W-installateur op de opdrachtgever, kan ook een vordering van de opdrachtgever op de bouwkundig aannemer ontstaan voor de vermogensschade die de opdrachtgever dientengevolge lijdt.

Uit dit voorbeeld blijkt dat een simpele fout in de coördinatie van de tijdsplanning van twee bij een project betrokken nevenaannemers kan leiden tot meerdere aansprakelijkheidsvraagstukken, waaruit in het slechtste geval enkele juridische procedures voortkomen. In deze bijdrage staat daarom het belang van coördinatie bij nevenaanneming centraal. In paragraaf 2 gaan we in op de wijze waarop de coördinatie van nevenaannemers kan worden vormgegeven. Daarna bespreken we de Model uitvoeringscoördinatieovereenkomst die door VG-Bouw (Vereniging Grootbedrijf Bouwnijverheid) is ontwikkeld in paragraaf 3, waarbij we onder meer ingaan op de onderlinge communicatie tussen de bouwactoren. In paragraaf 4 bespreken we een aantal specifieke problemen met de coördinatieovereenkomst die zich voordoen in de praktijk, waarna we in paragraaf 5 afsluiten.

2. Op welke wijzen is de coördinatie van nevenaannemers vorm te geven?

In het geval van nevenaanneming is de opdrachtgever in beginsel zelf verantwoordelijk voor een goede coördinatie van de onderlinge werkzaamheden van de nevenaannemers.⁹ Onder goede coördinatie verstaan wij dat de nevenaannemers in staat zijn om hun werkzaamheden naar de eisen van een goed en deugdelijk werk op te leveren en de verschillende werkzaamheden van de nevenaannemers zodanig op elkaar afgestemd zijn dat het bouwproject binnen de door de opdrachtgever geplande bouwtijd gereed is. Het is echter niet zo eenvoudig voor de opdrachtgever om deze coördinatie zelf ter hand te nemen (vooral wegens gebrek aan ervaring hiermee) en hij kiest er daarom vaak voor om de coördinatie van de onderlinge werkzaamheden van de nevenaannemers bij een derde neer te leggen.¹⁰ Daarvoor zijn ver-

een soepel verlopend bouwproces. Daarnaast wees VGBouw op voorbeelden uit de praktijk waarin de van de nevenaanneming verwachte (kosten)voordelen achteraf overschaduwde werden door de aan de toepassing van de figuur verbonden (kosten)nadelen, zoals de coördinatie van de werkzaamheden van de verschillende nevenaannemers. Zie het voorwoord bij de VGBouw Model Uitvoeringscoördinatieovereenkomst.

7 Asser-Van den Berg, 2007, nr. 216.

8 Zie ook Asser-Van den Berg, 2007, nr. 218, 222. Later in deze bijdrage komen wij hierop uitgebreid terug.

9 Asser-Van den Berg, 2007, nr. 217.

10 Zie ook Asser-Van den Berg, 2007, nr. 222.

schillende mogelijkheden.

Ten eerste kan de opdrachtgever de coördinatie van de werkzaamheden bij een hulppersoon¹¹, zoals de directievoerende partij, neerleggen. Dit is bijvoorbeeld het geval als sprake is van een aannemingsovereenkomst waarop de Uniforme Administratieve Voorwaarden voor de uitvoering van werken (UAV) 1989 van toepassing zijn en in het bestek of de aannemingsovereenkomst niet afgeweken is van paragraaf 31 lid 2 UAV 1989.¹² Deze wijze van uitbesteden van de coördinatie wordt door opdrachtgevers niet vaak gekozen.

Een vaker voorkomende mogelijkheid is dat de coördinatie, in afwijking van paragraaf 31 lid 2 UAV 1989, opgedragen wordt aan één van de bij het werk betrokken nevenaannemers.¹³ Regelmatig wordt in bestekken de coördinatie van de werkzaamheden opgedragen aan één van de nevenaannemers, doorgaans de bouwkundig aannemer. De betreffende coördinerende aannemer heeft dan, naast een efficiënte uitvoering van zijn eigen werk, ook te zorgen voor een goede coördinatie van de verschillende werkzaamheden van de overige nevenaannemers. In dat geval wordt aan de aannemingsovereenkomst met de aannemer een overeenkomst van opdracht tussen de aannemer en de nevenaannemers toegevoegd. Opgemerkt dient te worden dat het karakter van deze twee overeenkomsten niet gelijk is. Immers, de aannemingsovereenkomst heeft een resultaatskarakter¹⁴, terwijl uit de overeenkomst van opdracht voor de opdrachtnemer (de nevenaannemer in dit geval) een inspanningsverbintenis¹⁵ voortvloeit.¹⁶

De nevenaannemers kunnen ook met elkaar (met of zonder tussenkomst van de opdrachtgever) een coördinatieovereenkomst sluiten. Op deze manier kunnen de nevenaannemers (en eventueel de opdrachtgever) de onderlinge afstemming van hun werkzaamheden contractueel vastleggen.¹⁷ Aan deze coördinatieovereenkomst ligt de gedachte ten grondslag dat alle nevenaannemers en eventueel de opdrachtgever gezamenlijk betrokken worden bij de coördinatie van de uitvoeringswerkzaamheden. Zij aanvaarden over en weer inspanningsverplichtingen om de werkzaamheden van de nevenaannemers onderling op elkaar af te stemmen. In het geval door de opdrachtgever gekozen wordt om de coördinatie op deze wijze vorm te geven, wordt

veelal door opdrachtgevers gebruik gemaakt van de VGBouw Model Uitvoeringscoördinatieovereenkomst, waarop wij in de volgende paragraaf nader ingaan. Eerder in deze bijdrage stelden wij dat een kenmerk van nevenaanneming is dat in beginsel geen parallelle contractuele relaties bestaan tussen de nevenaannemers. De coördinatieovereenkomst brengt echter toch contractuele relaties tussen nevenaannemers mee.

3. De VGBouw Model Uitvoeringscoördinatieovereenkomst

In 1999 is door VGBouw de Model Uitvoeringscoördinatieovereenkomst (hierna ook: Uitvoeringscoördinatieovereenkomst) ontwikkeld omdat in situaties waar de opdrachtgever voor uitvoering van een bouwproject in nevenaanneming kiest, aan lidbedrijven van VGBouw vaak werd verzocht te zorgen voor de coördinatie van alle uitvoeringswerkzaamheden.¹⁸ In deze paragraaf beschrijven wij de belangrijkste onderlinge verplichtingen die zijn neergelegd in dit model en gaan wij in op de communicatieverplichtingen die eruit voortvloeien.

De onderlinge verplichtingen

In de praktijk wordt de coördinatieovereenkomst vaak gesloten conform de VGBouw Model Uitvoeringscoördinatieovereenkomst 1999.¹⁹ Deze model coördinatieovereenkomst ziet men in de bouwcontractenpraktijk in allerlei aangepaste vormen verschijnen, maar de basisbepalingen uit de Uitvoeringscoördinatieovereenkomst blijven doorgaans in stand. Uitgangspunt van deze overeenkomst is dat de coördinatie van de uitvoering in beginsel plaatsvindt door de bouwkundig aannemer, de coördinator. In de Uitvoeringscoördinatieovereenkomst zijn verschillende verplichtingen voor de coördinator neergelegd, onder meer de coördinatieplicht, informatieplicht, samenwerkingsplicht en mededelingsplicht. Deze worden hierna achtereenvolgens besproken.

In artikel 2 van Uitvoeringscoördinatieovereenkomst is bepaald dat een coördinator bij de figuur van nevenaanneming belast is met:

11 Hierbij kan ook gedacht worden aan een onafhankelijke derde in de zin van een projectcoördinator.

12 Paragraaf 31 lid 1 bepaalt: 'Tenzij in het bestek anders is bepaald, geschiedt de coördinatie van in elkaar grijpende werken door de directie.'

13 Asser-Van den Berg, 2007, nr. 223. Zie ook M.A.B. Chao-Duivis, 'Juridische aspecten van coördinatie', in: J.F. de Groot en H.M. Slaghekke (red.), *Frank en Vrij* (Thunnissen-bundel), Den Haag: Stichting Instituut voor Bouwrecht 2009, p. 36.

14 Zie uitgebreid Asser-Van den Berg, 2007, nr. 102.

15 Zie artikel 7:401 BW; Asser-Tjong Tjin Tai, 2009, nr. 93 e.v.; zie in rechtsvergelijkend perspectief S. van Gulijk, *European Architect Law. Towards a New Design*, Antwerpen/Apeldoorn: Maklu, 2008, Ch. 4.

16 Zie ook artikel 9 van de VGBouw Model Uitvoeringscoördinatieovereenkomst.

17 Ook hier betreft het dan weer twee verschillende overeenkomsten.

18 Voorwoord VGBouw Model Uitvoeringscoördinatieovereenkomst.

19 Zie <http://www.bouwendnederland.nl/web/modellen>.

- a. het voor wat betreft de tijdstippen, de volgorde en de plaats van uitvoering, op elkaar afstemmen van de werkzaamheden, diensten en leveranties van partijen (de zgn. 'tijdscoördinatie'), alsmede met het toezicht op de naleving van het algemene tijdschema en/of gedetailleerde werkplan;
- b. de coördinatie van de door partijen in het werk aan te brengen sparingen;
- c. de coördinatie van het gebruik door partijen van de op het werk aanwezige hulpmiddelen.

Gesteld kan worden dat de *coördinatieverplichting* van de coördinator zich beperkt tot de coördinatie van tijd, plaats en sparingen. De onderlinge afstemming van de werkzaamheden van de nevenaannemers in bouwtechnische zin valt, gelet op artikel 2, niet onder de coördinatieverplichting van de coördinator. De coördinator dient er wel voor te zorgen dat de onderlinge werkzaamheden van de nevenaannemers planningstechnisch op elkaar afgestemd zijn.²⁰ Een coördinator kan zijn werkzaamheden alleen tot een goed einde brengen als aan het werk een goede planning, waarin de werkzaamheden van de verschillende nevenaannemers opgenomen zijn, ten grondslag ligt. Om die reden is in de coördinatieovereenkomst opgenomen dat iedere partij zich verbindt jegens elk der andere partijen volledige medewerking te verlenen aan het samenstellen van een overkoepelend algemeen tijdschema en/of gedetailleerd werkplan, alle vereiste gegevens tijdig te verstrekken, de uitvoering van de eigen werkzaamheden te doen geschieden in onderling samenwerking en in overeenstemming met het door de directie goedgekeurde en/of algemene tijdschema en/of gedetailleerde werkplan.²¹

Dat impliceert dat alle partijen bij de coördinatieovereenkomst een *informatieplicht* en een *samenwerkingsplicht* hebben. De partijen moeten allereerst naar beste vermogen medewerking verlenen aan het opstellen van een algemeen tijdschema en/of gedetailleerd werkplan. Hierin moeten zo nauwkeurig mogelijk de volgorde en tijdsduur van de verschillende te verrichten werkzaamheden zijn beschreven. Hiervoor dienen de verschillende partijen zo gedetailleerd mogelijk aan de coördinator

aan te geven welke werkzaamheden verricht moeten worden voor hun werk.²² Het werken met een algemeen tijdschema en/of gedetailleerd werkplan heeft natuurlijk alleen kans van slagen als partijen zich er over en weer toe verplichten om het werk in goede onderlinge samenwerking tot stand te brengen binnen het in het algemeen tijdschema en/of gedetailleerde werkplan uitgedrukte tijdschema.²³ Alleen het opnemen van een informatieplicht en een samenwerkingsplicht in de coördinatieovereenkomst is echter onvoldoende om het werk tot een goed einde te brengen. In de coördinatieovereenkomst zijn daarom ook *mededelingsplichten* opgenomen. De verschillende nevenaannemers moeten zelf een vertraging of verstoring ten opzichte van het algemene tijdschema en/of gedetailleerd werkplan mededelen aan de coördinator en de directie. Dat geldt ook wanneer zich belemmerende feiten of omstandigheden voordoen. Door dergelijke mededelingsplichten op te nemen in de coördinatieovereenkomst kunnen vertragingen tijdig gesignaleerd worden. Partijen kunnen dan in goed onderling overleg bezien hoe dergelijke achterstanden ingelopen of opgelost kunnen worden.²⁴

Communicatie in de coördinatieovereenkomst

Al met al is in de Uitvoeringscoördinatieovereenkomst een hele reeks verplichtingen opgenomen voor alle partijen, die er toe moeten leiden dat het project binnen de geplande bouwtijd opgeleverd wordt. Wat daarbij onder meer opvalt is dat er blijkbaar vanuit wordt gegaan dat de bij de coördinatieovereenkomst betrokken partijen *multilateraal* met elkaar communiceren. Immers, de verschillende verplichtingen die uit deze coördinatieovereenkomst voortvloeien - coördineren, informeren, samenwerken en mededelen - impliceren dat partijen nogal wat onderling afstemmen en regelen. Dit terwijl in het kader van andere bouwovereenkomsten, zoals de architecten- en aannemingsovereenkomst de daarbij betrokken partijen veelal lineair communiceren. In de standaardvoorwaarden die gelden voor die meer traditionele contractvormen - met name De Nieuwe Regeling (DNR) 2005 en UAV 1989 - zijn immers vooral eenzijdige verplichtingen opgenomen die de bouwactoren verplichten tot het geven van informatie of inlichtingen aan de

20 Asser-Van den Berg, 2007, nr. 226.

21 Artikel 1, 3 en 4 van de VGBouw Model Uitvoeringscoördinatieovereenkomst. Zie ook Chao-Duvis, 2009, p. 40.

22 Zie artikel 1 en 3 van de VGBouw Model Uitvoeringscoördinatieovereenkomst.

23 Zie artikel 1 en 4 van de VGBouw Model Uitvoeringscoördinatieovereenkomst.

24 Zie artikel 6 van de VGBouw Model Uitvoeringscoördinatieovereenkomst.

25 Zo is in artikel 11 lid 10 DNR de verplichting voor de adviseur opgenomen om de opdrachtgever te waarschuwen indien inlichtingen of gegevens afkomstig van de opdrachtgever fouten bevatten of gebreken vertonen. In artikel 12 lid 4 DNR is de pendant van deze verplichting opgenomen met een waarschuwingsplicht van de opdrachtgever jegens de adviseur. Op grond van paragraaf 6.14 UAV 1989 en paragraaf 4 lid 8 UAV-GC (de Uniforme Administratieve Voorwaarden voor geïntegreerde contractvormen) is de aannemer contractueel waarschuwingsplichtig. Het bilaterale karakter van de huidige regelgeving geldt ook voor de (pre)contractuele informatieverplichtingen. Zo is in artikel 11 lid 5 DNR voor de adviseur een verplichting opgenomen om inlichtingen te verstrekken aan de opdrachtgever, bijvoorbeeld inlichtingen omtrent de voortgang van de uitvoering van de opdracht. Ook de opdrachtgever is verplicht tijdige en juiste inlichtingen, gegevens en beslissingen aan de adviseur te verstrekken (artikel 12 lid 2 DNR). Uit paragraaf 12.3 en 12.4 UAV vloeien een onderzoeks-

andere partij.²⁵ Dergelijke verplichtingen hebben een bilateraal karakter: het gaat steeds om eenzijdige verplichtingen in de verhouding architect-aannemer, opdrachtgever-aannemer, of opdrachtgever-adviseur.²⁶

Men kan zich afvragen of deze klassiek juridische regels niet meer zouden moeten aanzetten tot multilaterale communicatie tussen bouwactoren.²⁷ De huidige regels zijn eenzijdig geformuleerd waardoor de wederpartij een afwachtende houding kan aannemen en zich mogelijk niet verantwoordelijk voelt voor het gezamenlijk te bereiken resultaat. Ieder voelt zich slechts 'probleemeigenaar' van de aan hem specifiek toebedeelde taken. Dit terwijl de complexiteit van het bouwen een gezamenlijke verantwoordelijkheid van partijen vereist en multilaterale verplichtingen in dat kader passend zijn. Multilaterale communicatie tussen de bouwactoren is een concretisering hiervan en gaat verder dan het eenzijdig informeren of inlichten van één van de andere bouwactoren. Uit veel recent verschenen onderzoeksrapporten²⁸ en literatuur²⁹ blijkt bovendien dat deze vorm van communicatie een belangrijk verbeterpunt voor het huidige bouwproces is. De in de VGBouw Model Uitvoeringscoördinatieovereenkomst neergelegde verplichtingen impliceren een dergelijke vorm van multilateraal communiceren. In de volgende paragraaf gaan we in op een drietal specifieke problemen die zich in de praktijk voordoen bij het werken met de Uitvoeringscoördinatieovereenkomst en bezien we tevens in hoeverre de multilaterale communicatie die deze overeenkomst impliceert recht doet aan deze problemen.

4. Enkele specifieke problemen met de Uitvoeringscoördinatieovereenkomst.

Ruim 11 jaar nadat de Uitvoeringscoördinatieovereenkomst opgesteld is, kan men zich afvragen in hoeverre het uitbesteden van de uitvoeringscoördinatie door een opdrachtgever onder gebruikmaking van voornoemd model nu daadwerkelijk leidt tot een goede coördinatie. Onder een goede coördinatie verstaan wij dat (i) de nevenaannemers in staat zijn om hun werkzaamheden naar de eisen van een goed en deugdelijk werk op te leveren en dat (ii) de verschillende werkzaamheden van de nevenaannemers zodanig op elkaar afgestemd zijn dat het bouwproject binnen de door de opdrachtgever geplande bouwtijd gereed is. Uit de praktijk³⁰ blijkt dat wanneer de coördinatie bij nevenaanneming wordt vormgegeven door gebruikmaking van de Uitvoeringscoördinatieovereenkomst de betreffende projecten desondanks lang niet altijd binnen de door de opdrachtgevers geplande tijd opgeleverd worden en daardoor sprake is van hoge faalkosten.³¹ Desondanks, want dit model houdt wel allerlei verplichtingen in op grond waarvan je zou verwachten dat goed gecommuniceerd wordt. Uit de praktijk blijkt dat bij coördinatie en nevenaanneming vaak de hiernavolgende problemen voorkomen.

Een eerste probleem is dat de werkzaamheden van de verschillende nevenaannemers *in bouwtechnische zin* niet goed op elkaar afgestemd zijn. Deze bouwtechnische afstemming is van belang om een project binnen de door de opdrachtgever geplande bouwtijd uit te voeren. Doorgaans wordt het werk van de verschillende nevenaannemers gelijktijdig, al dan niet middels een aanbesteding, in de markt gezet. De bouwkundig aannemer moet vaak direct

en klachtplicht voort voor de opdrachtgever en de UAV-GC regelen in paragraaf 3 lid 1 sub a dat de opdrachtgever ervoor zorgt dat de opdrachtnemer tijdig over alle informatie beschikt waarvoor de opdrachtgever zelf beschikt voor zover deze informatie nodig is voor het uitvoeren van de opdracht.

- 26 Een concreet voorbeeld hiervan is de waarschuwingsplicht, die bijvoorbeeld de architect op grond van de van toepassing zijnde algemene voorwaarden verplicht de opdrachtgever te waarschuwen voor gebreken of onjuistheden in de door de opdrachtgever verstrekte informatie (artikel 11 lid 10 DNR). Het karakter van de waarschuwingsplicht impliceert dat het probleem als gevolg waarvan deze verplichting dient te worden nagekomen vaak al bestaat waardoor alleen reparatie achteraf rest. Deze klassiek juridische regels ontberen dus een proactief karakter. Ze zijn te typeren als een vorm van ad hoc communicatie met veel negatieve prikkels en weinig positieve. Er is voor bouwactoren geen proactieve verplichting of prikkel om te handelen voordat de fout intreedt.
- 27 Zie ook S. van Gulijk, 'Interactief communiceren in de bouw', in: M.A.B. Chao-Duivis, C.E.C. Jansen, & J.B.M. Vranken (Eds.), *Alleen Samen: Opstellen aangeboden aan prof. mr. M.A.M.C. van den Berg*. Den Haag: Stichting Instituut voor Bouwrecht 2010, pp. 44-53.
- 28 Zie onder meer Onderzoeksraad, 2006, *Veiligheidsproblemen met gevelbekleding*; VROM Inspectie, 2007, *Pilot-onderzoek Borging constructieve veiligheid in bouwprocessen*; CUR, *Leren van Instortingen in vogelvlucht*, 2007; TNO 2009, *Registratie van incidenten constructieve veiligheid*.
- 29 Zie in dit kader ook A.G.J. van Wassenauer en C.H.J. Thomas, *www.werkinvoering21.com - Interactief naar een nieuwe generatie bouwcontracten*, Preadviezen Vereniging voor Bouwrecht, nr. 36, Den Haag: IBR 2008. Van Wassenauer en Thomas introduceren in hun preadvies het kernbeginsel 'Samenwerken in dienst van het Project', dat kort gezegd inhoudt dat bouwactoren elkaar voortdurend moeten inlichten als zich problemen voordoen gedurende het bouwproject.
- 30 In deze bijdrage, met name in deze paragraaf, wordt regelmatig melding gemaakt van ons bekende praktijkgevallen. Helaas zijn deze niet steeds wetenschappelijk te onderbouwen met bronnenmateriaal, waar mogelijk is dat wel gebeurd.
- 31 Faalkosten in de bouw kunnen worden omschreven als alle vermijdbare kosten indien de werkzaamheden in één keer goed zouden zijn verricht. CUR, *Onderzoek faalkosten Platform Constructieve Veiligheid*, 2009.

nadat hem het werk opgedragen is de voorbereiding voor de uitvoering van het werk ter hand nemen. Zo moet hij materialen bestellen en werk- en uitvoeringstekeningen maken. Meestal moet het installatietechnische werk van bijvoorbeeld de W-installeur en de E-installeur op dat moment nog nader uitgewerkt worden. De E- en/of W-installeur is dan nog bezig met de uitwerking van het installatieontwerp op het moment dat hij gegevens omtrent de door hem uit te voeren werkzaamheden moet verstrekken aan de bouwkundig aannemer voor het opstellen van het algemeen tijdschema of gedetailleerde werkplan. Hoewel de Uitvoeringscoördinatieovereenkomst blijkens de toelichting als uitgangspunt heeft dat het ontwerp klaar is, leert de ervaring dat het installatieontwerp doorgaans niet klaar is. Dit kan er toe leiden dat van belang zijnde gegevens voor de coördinatie van de werkzaamheden ofwel te laat verstrekt worden aan de bouwkundig aannemer ofwel bij een nadere uitwerking van het installatieontwerp onjuist en/of onvolledig blijken te zijn. Ondanks de informatieverplichtingen in de Uitvoeringscoördinatieovereenkomst, ontstaan er dan discussies tussen de verschillende nevenaannemers en de opdrachtgever over bouwtijdverlenging, meerwerk, (vertraging)schade, etc.

Wij komen nu automatisch bij een tweede probleem, namelijk een discussie tussen de opdrachtgever en de coördinator en de nevenaannemers onderling wat nu tot de uitvoeringscoördinatieverplichting behoort onder het VGBouw model. Een discussie die onzes inziens niet past bij de samenwerkingsgedachte die aan de Uitvoeringscoördinatieovereenkomst ten grondslag ligt. De opdrachtgever verwijt de coördinator bij onvoldoende afstemming van de verschillende werkzaamheden van de nevenaannemers in bouwtechnische zin dikwijls een slechte coördinatie. De coördinator kan daar tegenin brengen dat de onderlinge afstemming van de werkzaamheden van de nevenaannemers in bouwtechnische zin niet valt onder de coördinatieverplichting uit hoofde van de Uitvoeringscoördinatieovereenkomst. De coördinator heeft immers alleen de verplichting tot het coördineren van de uitvoering van het werk voor wat betreft tijd en plaats. Het lijkt dus volkomen helder dat de coördinator zich niet hoeft te bemoeien met de onderlinge afstemming van de werkzaamheden van de nevenaannemers in bouwtechnische zin. Echter, dit laat onverlet de waarschuwingsplicht die alle partijen hebben als ze de onvoldoende onderlinge afstemming van de werkzaamheden in bouwtechnische zin kennen of rede-

lijkerwijs behoren te kennen. Op grond van artikel 7:754 BW geldt een waarschuwingsplicht voor de aannemer ingeval van fouten of gebreken in de door de opdrachtgever verstrekte plannen, tekeningen, berekeningen, bestekken of uitvoeringsvoorschriften.³² Hoewel de coördinerend aannemer op grond van het VGBouwmodel in beginsel niet verantwoordelijk is voor de bouwtechnische afstemming van de werken, kan hij door het tekortschieten in zijn waarschuwingsplicht wel aansprakelijk zijn voor eventuele fouten.

Een derde probleem dat wij hier noemen is dat partijen een (dreigende) vertraging op het algemeen tijdschema of het gedetailleerde werkplan veelal niet of niet tijdig melden overeenkomstig de Uitvoeringscoördinatieovereenkomst. Dit doet zich bijvoorbeeld voor als de werkzaamheden van de nevenaannemers een versturende of vertragende invloed hebben op het algemeen tijdschema en/of het gedetailleerde werkplan. In een uitspraak van het Nederlands Arbitrage Instituut stond de verplichting om mededeling te doen van een voorziene vertraging centraal.³³ In die zaak ging het onder meer om een coördinatieovereenkomst ten behoeve van een nieuwbouwproject waarbij één van de aannemers als coördinator werd aangewezen. Er ontstonden tijdens de bouw problemen met de bemaling (waarvoor door aannemer een bemalingsplan was opgesteld). Uiteindelijk stelde één van de nevenaannemers de nevenaannemer, tevens coördinator, en de opdrachtgever aansprakelijk voor de vertraging die als gevolg daarvan ontstond. Kort gezegd, stond in dit geding centraal dat de nevenaannemer zijn mededelingsplicht conform de coördinatieovereenkomst had geschonden.³⁴ Dit kwam hem duur te staan, omdat het NAI de volledige schadevordering, als gevolg van de vertraging, van de nevenaannemer afwees. Wanneer de vertraging niet gemeld wordt, wordt de mededelingsplicht dus niet steeds nagekomen. Dit maakt de discussie tussen partijen over verantwoordelijkheden, bouwtijdverlenging, meerwerk en (vertraging)schadeclaims complex. Immers, de opdrachtgever is verantwoordelijk voor de onderlinge bouwtechnische afstemming van de werkzaamheden van de nevenaannemers, terwijl de planningsproblematiek die daardoor ontstaat wel onder de werking van de coördinatieovereenkomst valt.

Zoals in paragraaf 3 van deze bijdrage besproken, is onderlinge communicatie tussen de bouwactoren bij de Uitvoeringscoördinatieovereenkomst essentieel. Bij de genoemde problemen valt echter op dat die

32 Daarbij dient te worden opgemerkt dat op de aannemingsovereenkomst vaak de UAV 1989 van toepassing zullen zijn verklaard en dat in dat geval krachtens par. 6 lid 14 ook een waarschuwingsverplichting op de aannemer rust.

33 Nederlands Arbitrage Instituut 21 april 2006, No. 3079, BR 2006/230, p. 1030.

34 Overigens oordeelde het NAI in deze zaak verder dat, hoewel het op de weg van de coördinator lag om uit hoofde van de coördinatieovereenkomst een vergadering bijeen te roepen om de vertraging als gevolg van de bemalingsproblematiek te bespreken, dit de nevenaannemer er in dit geval niet van weerhield zelf het initiatief daartoe te nemen nu zij zelf de gevolgen van de ontstane vertraging ondervond.

onderlinge communicatie steeds een frictiepunt is. Hoewel de Uitvoeringscoördinatieovereenkomst verschillende verplichtingen inhoudt die een multilaterale communicatie lijken te veronderstellen, blijkt in de praktijk dat het aan die communicatie nogal eens schort omdat één van partijen (één van) deze verplichtingen niet of onvoldoende nakomt. Zo worden gegevens niet (tijdig) verstrekt, worden verschillende onderdelen van de werkzaamheden niet (voldoende) op elkaar afgestemd en worden vertragingen in het bouwproces niet gemeld. Het uitgangspunt van genoemde multilaterale communicatie zou moeten zijn dat interactieve communicatie tussen twee of meer bouwpartijen tot stand komt, waarbij het initiatief tot communiceren vanuit alle bouwpartijen komt of kan komen. Op deze manier krijgt communiceren in het bouwproces een proactief karakter. Immers, de focus ligt dan op communicatie in het bouwproces *voordat* zich problemen voordoen.

Eén van de mogelijkheden om multilaterale communicatie in coördinatieovereenkomsten meer houvast te geven lijkt al te zijn ingebed in het VG-Bouwmodel, namelijk het houden van zogenaamde coördinatievergaderingen. In Artikel 5 van Uitvoeringscoördinatieovereenkomst is opgenomen dat ten behoeve van de controle op de voortgang van de coördinatie van werkzaamheden, de coördinator eens per zoveel weken partijen bijeenroept voor een coördinatievergadering. Partijen zijn op grond van lid 2 verplicht aanwezig te zijn bij deze vergaderingen maar bepalen in de praktijk vaak zelf de frequentie ervan. Ook in artikel 6 lid 2 van het VG-Bouwmodel wordt aan deze coördinatievergadering gerefereerd doordat partijen, na overeenkomstig artikel 6 lid 1 dreigende vertragingen of verstoringen van de regelmatige voortgang van het werk gemeld te hebben, in een coördinatievergadering regelingen zullen treffen die een (dreigende) vertraging of verstoring van de werkzaamheden voorkomen, ongedaan maken of beperken. In lid 3 is vervolgens opgenomen dat partijen alle vereiste medewerking zullen verlenen aan de totstandkoming van een gewijzigd tijdsschema of werkplan en dat zij zich hieraan ook zullen conformeren. Opgemerkt moet worden dat in de model coördinatieovereenkomst die bij de bestekken van de nevenaannemers gevoegd is, deze frequentie van de vergaderingen echter vaak al bepaald is door de opdrachtgever. Verder ziet men te vaak dat gedurende de looptijd van een bouwproject de coördinatievergaderingen 'versloffen' of dat partijen fysiek afwezig zijn. Dit blijkt ook uit de praktijkgevallen waarop we in dit artikel zijn ingegaan. Wat ook voorkomt is dat partijen de mededelingsplicht van artikel 6 lid 1 schenden en aan het veelbelovende coördinatieoverleg dus in het geheel niet (meer) wordt toegekomen.

Wij zijn echter van mening dat wanneer partijen zouden handelen naar de coördinatieovereenkomst, de geboden regelingen in de coördinatieovereenkomst moeten leiden tot goede communicatie en, in het verlengde daarvan, coördinatie. De regelingen die zijn neergelegd in de Uitvoeringscoördinatieovereenkomst bieden volgens ons daartoe een afdoende juridisch kader. Het is jammer dat dit in de praktijk niet steeds tot uiting komt.

5. Afronding

In deze bijdrage stond de nevenaanneming als contractmodel centraal. Daarbij zijn wij vooral ingegaan op het belang van een goede coördinatie van de verschillende werkzaamheden van de nevenaannemers. De coördinatieovereenkomst biedt daarvoor een passend juridisch kader. Voor de bouwpraktijk is door VGBouw de Model Uitvoeringscoördinatieovereenkomst ontwikkeld om de coördinatie van de uitvoeringswerkzaamheden nader vorm te geven en zo het project binnen de beschikbare tijd op te leveren. In deze Uitvoeringscoördinatieovereenkomst zijn vier kernverplichtingen neergelegd, de coördinatie-, informatie-, samenwerking- en mededelingsverplichting, die de communicatie die essentieel is bij het coördineren van nevenaannemingswerken gestalte moet geven. Door ons is een drietal problemen besproken die zich vaak voordoen in de praktijk, zoals de schending van informatie- en mededelingsverplichtingen door nevenaannemers. Deze problemen lijken de kern van deze vier verplichtingen te raken, namelijk de onderlinge communicatie tussen de bouwactoren. Waar de huidige communicatie in bouwrechtelijke verhoudingen door eenzijdige verplichtingen van de bouwactoren tot het geven van informatie of inlichtingen aan elkaar wordt geregeld, lijkt de Uitvoeringscoördinatieovereenkomst juist tot een vorm van multilaterale communicatie te verplichten. Een dergelijke communicatie impliceert veel meer interactieve communicatie tussen twee of meer actoren, waarbij het initiatief tot communiceren vanuit alle bouwpartijen komt of kan komen. De Uitvoeringscoördinatieovereenkomst lijkt daarvoor voldoende ingangen te geven, die in de praktijk echter niet steeds uit de verf komen. Multilaterale communicatie is helaas vaak ver te zoeken (wat niet vreemd is als je naar de standaard samenwerkingsvormen kijkt in de bouw), terwijl dit mogelijk de sleutel is naar een goede coördinatie en tevens naar een goede onderlinge samenwerking in de bouw. Zelfs bij een model dat zo lijkt uit te gaan van multilaterale communicatie in het bouwproces, blijkt dat de bouwactoren toch vooral lineair communiceren. Wellicht is het in dit kader ook zinnig eens andere in de bouw geldende voorwaarden op dit punt onder de loep te nemen.